

DEVELOPMENT OF RURAL TOURISM IN CROATIA AND SERBIA – LITERATURE COMPARISON

RAZVOJ RURALNOG TURIZMA HRVATSKE I SRBIJE – USPOREDBA LITERATURE

Mladenović, Jasmina, *Fakultet turizma i ruralnog razvoja u Požegi, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Vukovarska 17, Požega, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Primorska 46, Opatija, doktorandica, Hrvatska, jmladenovic@ftrr.hr.*

Rudan, Elena, *Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, Primorska 46, Opatija, Hrvatska, elena.rudan@fthm.hr.*

Abstract: *In recent decades, rural tourism has been increasingly developing in tourist destinations in rural areas, therefore more researchers are dealing with the issues of rural tourism development. The paper analyzes bibliographic units on research on rural tourism in Croatia and Serbia in the last 30 years in national library and information systems and Google Scholar. Only papers published in journals and conference proceedings were taken into account. Using the keywords “rural tourism” in Croatian, Serbian and English in titles and keywords, 414 papers were found in the observed period. The analysis showed a modest number of papers in the first observed decade, which later showed continuous growth in both countries.*

Keywords: *rural tourism, Croatia, Serbia, literature review*

Sažetak: *Turističke destinacije u ruralnim područjima nastoje posljednjih desetljeća sve više razvijati ruralni turizam pa se stoga i sve više istraživača bavi problematikom razvoja ruralnog turizma. U radu se analiziraju bibliografske jedinice o istraživanjima o ruralnom turizmu u Hrvatskoj i Srbiji u posljednjih 30 godina u nacionalnim knjižničarsko-informacijskim sustavima i Google Znalcu. Uzeti su u obzir samo radovi objavljeni u časopisima i zbornicima radova. Koristeći ključne riječi „ruralni turizam“ na hrvatskom, srpskom i engleskom jeziku u naslovima i ključnim riječima, pronađeno je 414 radova u promatranom razdoblju. Analiza je pokazala skroman broj radova u prvom promatranom desetljeću koji kasnije u obje države pokazuje kontinuirani rast.*

Ključne riječi: *ruralni turizam, Hrvatska, Srbija, pregled literature*

1. Uvod

Zemlje Balkana su među najatraktivnijim turističkim destinacijama u Europi. Cjelokupni teritorij ove regije sadrži niz prirodnih ljepota i bogatstava, povijesno i kulturno blago te tradicionalnu gostoljubivost i raznoliku gastronomiju. Postojeći uvjeti kao što su geografski položaj, klima, očuvana ekološka ravnoteža, bogatstvo flore i faune stvaraju mogućnosti za razvoj turizma (Knežević, Đokić & Jovanović, 2017: 299). Trend rasta interesa suvremenih turista za ruralni turizam vidljiv je i u zemljama bivše Jugoslavije koje se nalaze na zapadnom dijelu Balkanskog poluotoka. Ruralna područja još uvijek su gospodarski i turistički nedovoljno razvijena, a na tim područjima postoji resursna osnova i potencijal za razvoj ruralnog turizma. Razvoj turizma u tim područjima može

potaknuti regionalni razvoj te smanjiti depopulaciju, osobito zbog toga jer uključivanje lokalnog stanovništva u turističke aktivnosti u pravilu ne zahtijeva velika ulaganja, dok potražnja za ovim oblikom turizma neprestano raste. Važnost istraživanja o ruralnom turizmu vidljiva je kroz trend njegovog rasta u posljednjih 20 godina u cijelom svijetu. Ovaj rad doprinosi istraživanjima o ruralnom turizmu prikazujući rastući interes znanstvenika za temu ruralnog turizma kao Republici Hrvatskoj tako i Republici Srbiji, zemljama s izrazito velikim udjelom ruralnog teritorija. Stoga se postavljaju istraživačka pitanja da li u obje države postoji trend rasta istraživačkih radova o razvoju ruralnog turizma i kako se taj trend kreće kroz razdoblje od trideset godina.

2. Teorijska razmatranja ruralnog turizma

Prema Svržnjak et al. (2014a: 8) ruralna područja su ona u kojima dominira ekstenzivan način korištenja zemljišta putem poljoprivrede i šumarstva s pretežito malim naseljima nižeg stupnja centraliteta. U njima postoji izražena povezanost između izgrađenog i prirodnog pejzaža i potiču stil življenja koji počiva na kohezivnom identitetu temeljenu na uvažavanju okoliša i vlastitog života kao dijela cjeline. Ruralna područja su specifična područja koja nastoje razviti turizam na temelju svojih posebnosti i autentičnosti te na karakteristikama ruralnih prostora (Rudan & Stipanović, 2021: 686). Ona su u različitim razdobljima bila vrlo privlačna za provođenje dokolice i ugodnog života. Ruralna sredina nekima predstavlja prirodu u kojoj nalaze sigurnost, slobodu i ravnotežu, dok drugima pruža mogućnost kušnje vlastite snage i samopouzdanja, preferirajući pravu prirodu i divlje netaknute predjele (Rajko, 2013: 50).

Ruralni turizam se pojavio kao protuteža masovnom turizmu. Suvremeni turist traži netaknutu i zaštićenu prirodu, povijesne znamenitosti i želi istraživati tradicionalne seoske zajednice pa stoga percipira ruralni krajolik kao idealan prostor za kvalitetan odmor (Sudarić, Plaščak & Petrač, 2021: 91). U ruralnom području turizam se ne može odvojiti od gospodarskog, društvenog i kulturnog života zajednice u kojoj se manifestira. Većina istraživanja je pokazala da bi turizam u kombinaciji s ruralnim resursima i tradicionalnim proizvodima bio važan alat za revitalizaciju ruralnih područja (Ciolac et al., 2019: 1, 2). Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji povećan je interes za turističke proizvode koji se mogu povezati s prirodom, aktivnostima na otvorenom i ruralnim turizmom. Zbog toga se sve više strateškog promišljanja ulaže u razvoj destinacije kroz specifične oblike turizma kao što je ruralni turizam (Gluvačević, Jugo & Milas, 2022: 559). Na trend rasta ruralnog turizma utječu brojni faktori: ljudi se odlučuju za kraća putovanja, povratak prirodi i izvornim vrijednostima, češće putuju vlastitim automobilom, istražuju nove krajolike i žude za novim iskustvima. Potreba za boravkom u ruralnim područjima nametnuta je suvremenim načinom života, a ruralni turizam suvremenim turistima nudi povratak prirodi i ljudima. Uz svakodnevni stres, ubrzan način života i nedostatak vremena, ruralni turizam je prilika za bijeg od svakodnevice uz mogućnost provođenja ugodnog odmora. Za ruralni turizam važan je za osobni kontakt i mogućnost sudjelovanja turista u aktivnostima, tradiciji ili stilu života u ruralnom smještaju. Razvoj ovog popularnog oblika turizma utječe na revitalizaciju ruralnih područja, poboljšanje socijalne strukture ruralnih područja i gospodarsko stanje ruralnih objekata koji su temelj sveukupnom razvoju ruralnih područja te doprinose očuvanju i promicanju duhovnih i materijalnih vrijednosti i zaštiti okoliša (Perić, Dramićanin & Milenkovski, 2020: 2).

Turizam znatno utječe na modifikaciju ruralnih prostora budući da generira različite efekte, npr. dodatne prihode lokalnog stanovništva, povećanje investicija i zapošljavanja te time potiče i osnažuje razvoj lokalnog gospodarstva. Ruralni turizam također potiče očuvanje ruralnog načina života, tradicije i običaja. Iz navedenih razloga kroz turizam se često traži način revitalizacije ruralnih područja i povećanje kvalitete života na tim prostorima (Smolčić Jurdana, Soldić Frleta & Đedović, 2018: 220, 221). Za uspješan razvoj ruralnog turizma osnovni preduvjet je atraktivnost, jer je poznata činjenica da

turisti u turističku destinaciju prvenstveno dolaze zbog atrakcija koje određuju smjer i oblike razvoja turizma (Svržnjak et al., 2014b: 682). Pri tome Drpić & Rudan (2019) navode da je razvoj turističkog proizvoda u ruralnom prostoru moguć samo uz uvažavanje njegovih posebnosti i osiguranje trajne zaštite resursne osnove i osiguranja održivog razvoja te razvoja kvalitetne ponude. Ruralni turizam je važan segment integralnog i održivog ruralnog razvoja, koji zbog multiplikativnog efekta turizma, može inicirati najbržu diverzifikaciju ruralne ekonomije. On može omogućiti dodatne prihode stanovnicima ruralnih područja plasmanom poljoprivrednih proizvoda i proizvoda domaće radinosti u vlastitom dvorištu. Ruralni turizam omogućava valorizaciju rada žena u seoskim domaćinstvima, ali i zapošljavanje radno neaktivnih kategorija stanovnika. Razvoj ruralnog turizma inicirao bi i razvoj poljoprivrede, što može povoljno utjecati na rast društvenog proizvoda i nacionalnog dohotka. Dobro marketinški plasiran integrirani turistički proizvod na inozemnom tržištu, omogućio bi veći broj posjetitelja iz inozemstva, uz uvjet visokog standarda usluga. Razvoj ruralnog turizma ima i društveni i politički značaj, s obzirom na to da turizam doprinosi upoznavanju kultura, načina života, a time i boljem razumijevanju različitih naroda (Radović, Pejanović, & Njegovan, 2012 u Njegovan, Demirović, & Radović, 2015: 69,70).

Zemljopisni položaj Hrvatske čini ju vrlo heterogenom u klimatskim uvjetima, prirodi i kulturnoj baštini. Hrvatski turizam prvenstveno je poznat kao obalni turizam, ali zahvaljujući kontinentalnom dijelu i značajnoj količini ruralnih područja, ruralni turizam postaje i također važan dio turističke ponude. On može biti dio rješenja za ruralna područja koja su suočena s depopulacijom i problemima s niskim prihodima (Grgić et al., 2017: 105). U Hrvatskoj je ruralni turizam značajan čimbenik aktivacije i održivog razvoja ruralnih područja, što također pomaže u očuvanju lokalnog identiteta, tradicije i običaja, štiti okoliš, jača autohtonu, tradicijsku i ekološku proizvodnju. Hrvatski ruralni turizam krije ogroman potencijal kojemu se ne posvećuje dovoljno pozornosti. Ruralni turizam u Hrvatskoj može postati jedna od glavnih odrednica razvoja u područjima gdje je do sada bio marginaliziran. Razvoj ponude ruralnog turizma, koja je atraktivna za investitore i koristi jedinstveni lokalni potencijal, imat će značajan utjecaj na stopu rasta bruto domaćeg proizvoda i zaposlenosti (Demonja, 2014: 69, 86). Razvoj turizma u Hrvatskoj temelji se na očuvanom i raznovrsnom prirodnom krajoliku te prirodnim resursima, od kojih su zaštićena područja jedan od ključnih. Značajna resursna osnova ruralnog turizma su kulturna dobra, koja se ogledaju u materijalnoj i nematerijalnoj baštini. Turiste privlače autohtoni način života i rada lokalnog stanovništva, njihovo stvaralaštvo te običaji, kulturni izričaji i povijest. Ruralni turizam posjetiteljima pruža jedinstvene prirodne i kulturne doživljaje te je ključna osnova za brendiranje destinacije (Zovko, 2023: 125).

Prema autorima Borović, Stojanović & Cvijanović (2022: 925) Republika Srbija ima brojne predispozicije za razvoj ruralnog turizma. Razvoj i usmjerenost prema „ruralnoj Srbiji” može donijeti brojne prednosti koje se odnose na zaustavljanje migracijskih tokova iz ruralnih područja u urbana područja te osigurati revitalizaciju poljoprivrednog sektora i drugih komplementarnih djelatnosti. Promjena društvenog, ekonomskog i političkog sustava u Srbiji početkom novog tisućljeća označava i početak nove faze u razvoju ruralnog turizma koji prolazi kroz veliku transformaciju i trebao bi biti jedan od glavnih nositelja turizma i čimbenik cjelovitog razvoja ruralnih područja. Bogati, atraktivni i dobro očuvani prirodni resursi Srbije, veliki broj tradicionalnih poljoprivrednih domaćinstava te sve veći interes međunarodnog tržišta za seoski način života, ukazuju na veliki potencijal za razvoj ruralnog turizma. (Todorović & Bjeljac, 2009: 464). Proizvod ruralnog turizma, uz prirodne resurse, nezagađeno okruženje, bogatstvo flore i faune, povoljnu klimu, ekosustav, biodiverzitet, obogaćuje aktivno sudjelovanje u aktivnostima lokalnog stanovništva, nezaboravni doživljaj, ali i običaji, tradicija i bogato kulturno-povijesno nasljeđe u ruralnim destinacijama. Povećani interes za autentičnim iskustvom doprinosi afirmiranju ruralnih područja, upotpunjene materijalnim i nematerijalnim kulturnim nasljeđem (Cvijanović, Lazović, & Stojanović, 2022: 25). Ruralni turizam

ima veliki potencijal izvan ljetne turističke sezone, koja je glavna, te je aktivan tijekom cijele godine. U tu svrhu u suradnji s lokalnim vlastima i turističkim organizacijama potrebno je koncipirati planove za poboljšanje i proširenje ponude. Srbija je zemlja velikih i nedovoljno iskorištenih ljepota i resursa koji su danas ugroženi, a poticanjem ruralnog turizma može se osigurati njihovo očuvanje, ali i ekonomski napredak cijele regije i dobrobit za društvo u cjelini (Radanov & Lešević, 2020: 407).

U planovima razvoja turizma u obje zemlje, ruralni turizam zauzima mjesto od posebnog značaja. Uzimajući u obzir ukupan broj stanovnika ruralnih područja, ukupnu površinu koju ruralna područja zauzimaju u tim zemljama i prisutnost raznolikog turističkog potencijala (očuvane prirode i kulturne baštine), ruralni turizam mogao bi postati moćan alat u postizanju ciljeva održivog razvoja ruralnih područja. Bez obzira na sve društvene razlike između Hrvatske i Srbije, može se pretpostaviti da ruralna područja dijele zajedničke probleme. Izloženi su depopulaciji, nedovoljnom ekonomskom razvoju i slabo razvijenoj infrastrukturi (Demonja, Stojanović & Penić, 2016: 225).

3. Pregledi literature u istraživanjima o ruralnom turizmu

Uslijed razvoja ruralnog turizma sve više istraživača usmjerava istraživanja ruralnim područjima te njihovim mogućnostima u stvaranju turističkog proizvoda. Porast znanstvenog interesa za ruralni turizam doveo je i do sve većeg broja radova koji daju pregled literature s tom temom. Autori Rosalina, Dupre & Wang (2021) analizirali su radove objavljene u časopisima između 1989. i 2020. godine i istražili pitanja povezana s time kako se ruralni turizam definira u literaturi te izazove za ruralni turizam u razvijenim i razvojnim kontekstima. Rad autora Kumar & Shekhar (2020) bavi se utjecajem tehnologije na turistički sektor i njenu primjenu u istraživanju ruralnog turizma u svrhu društveno-ekonomskog razvoja. Također, nudi sažeti zaključak trendova u istraživanju koji se odvijaju u području ruralnog turizma, istovremeno ističući teme i područja kojima bi se turistička industrija mogla baviti. Madanaguli et al. (2021a) katalogiziraju i sintetiziraju korpus literature o poduzetništvu u ruralnom ugostiteljstvu i turizmu u razdoblju od 2000. do 2020. godine. Rad autora Silva & Ferreira (2023) sustavni je pregled literature o ruralnom turizmu s ciljem analize studija objavljenih između 2016. i 2020. godine. Izradili su pregled metoda korištenih u istraživanju i naglašavaju istaknute časopise u kojima su studije objavljene. Leković et al. (2020) daju uvid u najnovije trendove u literaturi o ruralnom turizmu. Pregledom relevantne literature u časopisima koji objavljuju radove iz područja turizma, a indeksirani su u bazi Web of Science i primjenom evaluativne bibliometrijske analize identificirani su prevladavajući interesi autora i dominantne istraživačke niše, regije koje su najviše istraživane, najčešće korištene metode istraživanja, radovi koji su imali najveći utjecaj na modeliranje znanstvene misli unutar predmetnog područja, najproduktivniji i najutjecajniji časopisi, kao i autori koji su u prethodnih deset godina ostavili najdublji trag u analiziranoj disciplini. Fafurida & Mulyaningsih (2022) izradili su pregled literature na temu klastera u ruralnom turizmu. Prikupili su radove iz časopisa objavljenih u razdoblju između 2010. i 2020. godine iz baza Google Znalac i Scopus. Tan, Ismail & Syed Jaafar (2022) pregledali su literaturu o opadanju turističke potražnje zbog udaljenosti u urbanom i ruralnom turizmu. Kroz sustavni pregled literature, cilj ovog rada je razumjeti trenutne spoznaje navedenoj temi. Rad autora Madanaguli et al. (2023) sustavni je pregled literature. Autori su analizirali 100 radova na temu ruralnog turizma i ugostiteljstva te održivosti okoliša objavljenih u 39 časopisa. Janjua, Krishnapillai & Rahman (2021) daju pregled literature kroz 94 rada objavljena u odabranim časopisima u periodu od 1. siječnja 2010. do 31. prosinca 2020. Njihov rad razmatra kako su održiva ruralna domaćinstva bila istraživana u smislu konteksta, teme, uzorka, metode, geografskog položaja i teorijskog okvira. Yanan, Ismail & Aminuddin (2024) analizirali su 92 rada objavljenih u bazama WOS i SCOPUS koji istražuju utjecaj ruralnog turizma na tradicionalna sela. Radovi su kategorizirani u pet skupina: prostorni, ekonomski, sociokulturni

i holistički. Ova kategorizacija omogućila je identifikaciju svrhe, teme, podtema, istraživačkih metoda i izvora podataka korištenih u ovim radovima, što je zauzvrat dalo pregled karakteristika i ukupnih trendova u istraživanju u ovom području. Autorice Gutiérrez Cruz, Such Devesa & Gabaldón Quiñones (2020) analizirale su fenomen žena poduzetnica u ruralnom turizmu u Kostariki, uokviren u kontekstu latinoameričkog i ruralnog poduzetništva. Putem pregleda literature, profil poslovnih žena definiran je kroz njihove motivacije za pokretanje vlastitog posla i prepreke s kojima se suočavaju. Aguilar-Becerra et al. (2017) istraživali su pokazatelje održivog turizma u obalnim ruralnim zajednicama kroz pregled literature. Analizirali su ukupno 72 rada u četiri baze i to Wiley, Web of Science, Google Znalac i Scopus. Kadi, Jaafar & Hassan (2014) izradili su pregled literature koji se odnosi na sve aspekte održive turističke destinacije ruralne baštine. Pregledali su postojeće metode, pristupe i teorije te relevantne izazove koji su bili predmet istraživanja u akademskoj literaturi. Istraživanje autora An & Alarcón (2020) odnosi se na pregled radova povezanih s održivim ruralnim turizmom pronađene u bazi Web of Science u razdoblju od 10 godina i to od 2009. do 2019. godine. Odabrano je 76 članaka koji su uključivali koncept održivog ruralnog turizma te su razvrstani prema svrsi istraživanja, temi, detaljnoj temi, metodi istraživanja i perspektivi iz koje je istraživanje vođeno. Priatmoko et al. (2023) su analizirali literaturu o poduzećima u ruralnom turizmu i njezine veze s četiri pokretačke snage koje su oblikovale složenu sliku ruralnog turističkog poslovanja. Te pokretačke snage su tržišnost, sudjelovanje, ublažavanje krize i održivost. Autori Bozok, Kılıç & Özdemir (2017) izradili su pregled literature o akademskim istraživanjima u području ruralnog turizma koji ima za cilj biti učinkovit u shvaćanju razvoja ruralnog turizma. Ovim istraživanjem autori su željeli otkriti karakteristike nacionalnih i međunarodnih akademskih istraživanja o ruralnom turizmu općenito te je obrađeno više od 400 radova. Kataya (2021) je proveo sustavni pregled literature analizirajući brojne znanstvene članke, knjige, specijalizirana izvješća koja se bave problematikom ruralnog turizma na razvoj regionalnih zajednica. Madanaguli et al. (2021b) izradili su pregled literature koji identificira ključne dionike u inovacijskom ekosustavu kao i uloge koje ti dionici imaju u inovacijama. Njihova tematska analiza otkriva tri ključna fokusa istraživanja: dionike i njihove uloge, ishode inovacija i inovacije poslovnog modela. U analizu su uključili radove koje spominju uvođenje novog proizvoda, usluge, procesa ili modela poslovanja u ruralnom turizmu razvijen kroz razmjenu znanja među dionicima. Korišteni su samo radovi u časopisima navedenim u Academic Journal Guide i Australian Business Deans Council Journal Quality list. Uključene su sve godine dostupne u proučavanim bazama podataka, ali samo one objavljene na engleskom jeziku.

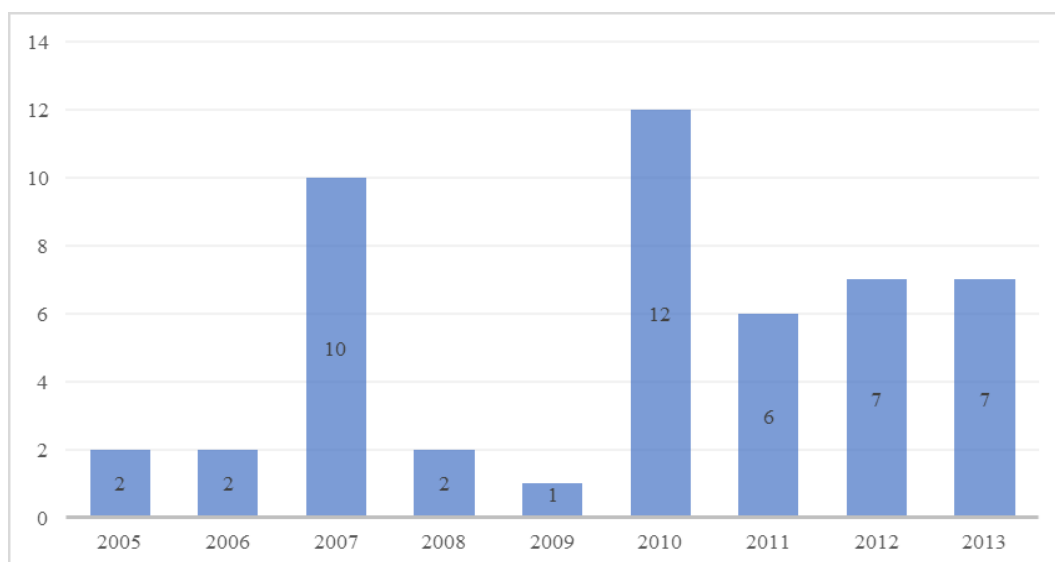
4. Metodologija

Istraživanje za potrebe ovog rada temelji se na pregledu literature, a kao zemlje za istraživanje radova o temi ruralnog turizma izabrane su Republika Hrvatska i Republika Srbija. Ove dvije zemlje su u ranijim analizama i rezultatima istraživanja autorica istaknute kao zemlje s najviše radova s temom ruralnog turizma objavljenih u časopisima i zbornicima radova koji se nalaze u nacionalnim knjižničnim informacijskim repozitorijima zemalja bivše Jugoslavije (CROLIST i COBISS) i bazi podataka Google Znalac. Razdoblje koje je obuhvaćeno istraživanjem je od 1994. do 2023. godine. Pojmovi koji su se pretraživali su „ruralni turizam” na hrvatskom, srpskom i engleskom jeziku. Literatura koja je obuhvaćena ovim radom sadrži izraz „ruralni turizam“ u naslovu i/ili ključnim riječima. Istraživanje je provedeno tijekom mjeseca travnja 2024. godine, a prema autorima Ruiz-Real et al. (2022) koji su proveli bibliometrijsku analizu trendova u broju dokumenata o ruralnom turizmu u Web of Science bazi podataka po godinama. Oni su zapazili da je prva objava o ruralnom turizmu u bazi podataka WoS iz 1994. godine iako se broj članaka povećao od 2005. nadalje. U prvom desetljeću (1994. do 2004.) nije bilo značajnijih odstupanja u broju objava, no 2005. dolazi do novog trenda i porasta broja godišnjih publikacija s iznimkama 2008., 2012. i 2018. godine.

5. Rezultati istraživanja

U razdoblju od 1994. do 2003. u bazama je pronađen vrlo mali broj radova koji se bave ruralnim turizmom u Republici Hrvatskoj. Prvi pronađeni rad datira iz 1995. U 1998. pronađena su samo 2 rada, kao i u 2000. Zatim slijedi 2002. s tek jednim radom i 2003. s 3 pronađena rada. Između 2004. i 2013. godine dolazi do neravnomjernog porasta broja radova što je vidljivo u Tablici 1. Za to razdoblje pronađeno je ukupno 49 radova.

Tablica 1. Broj radova o ruralnom turizmu u Republici Hrvatskoj između 2004. i 2013. godine

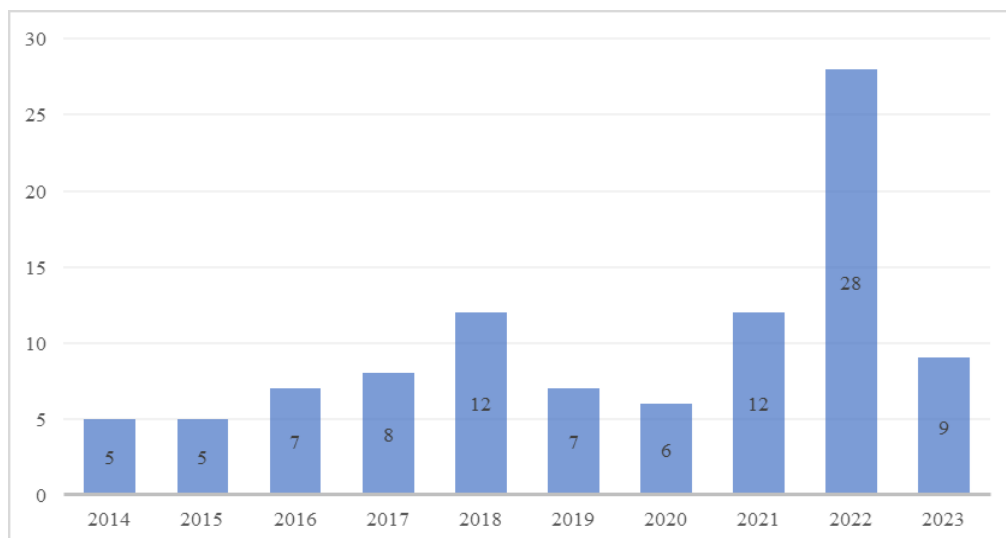

Izvor: autorice

U posljednjem promatranom desetljeću trend rasta je nastavljen, iako je i dalje neravnomjeran (Tablica 2.). U istraženim bazama je pronađeno ukupno 99 radova.

Može se primijetiti da je povećan broj radova u onim godinama u kojima su održane konferencije o ruralnom turizmu čiji zbornici su dostupni u promatranim bazama. Brojke bi vjerojatno bile ujednačenije da je više zbornika dostupno u promatranim bazama.

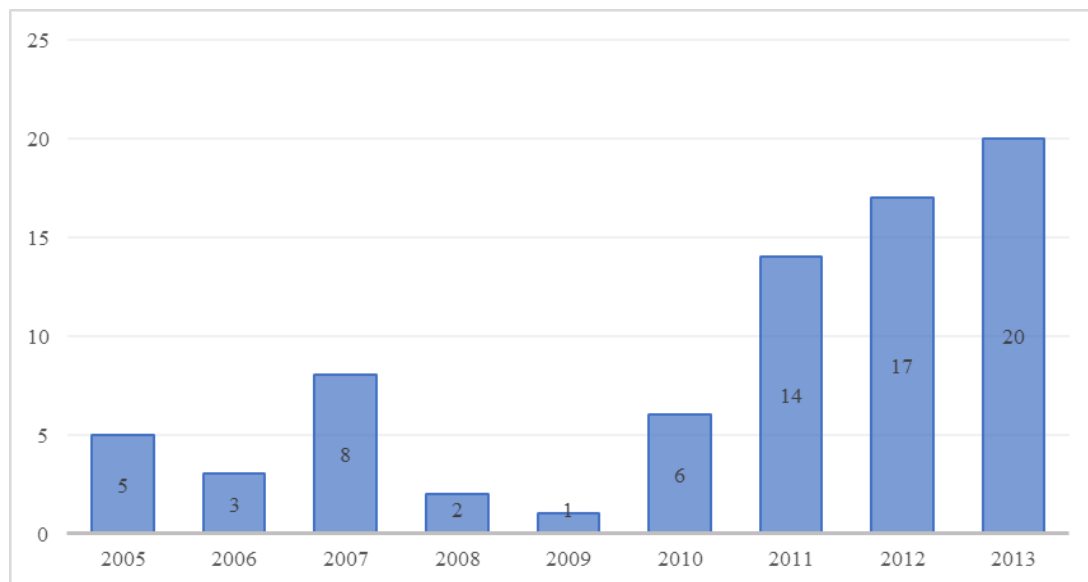
Tablica 2. Broj radova o ruralnom turizmu u Republici Hrvatskoj između 2014. i 2023. godine

Izvor: autorice

Prvi pronađeni rad o ruralnom turizmu u Republici Srbiji datira iz 2001. godine. U 2002. godini pronađena su 4 rada. U sljedećem promatranom razdoblju od 2004. do 2013. vidljiv je značajan porast broja radova (Tablica 3.). Pronađeno je ukupno 76 radova u predmetnim bazama.

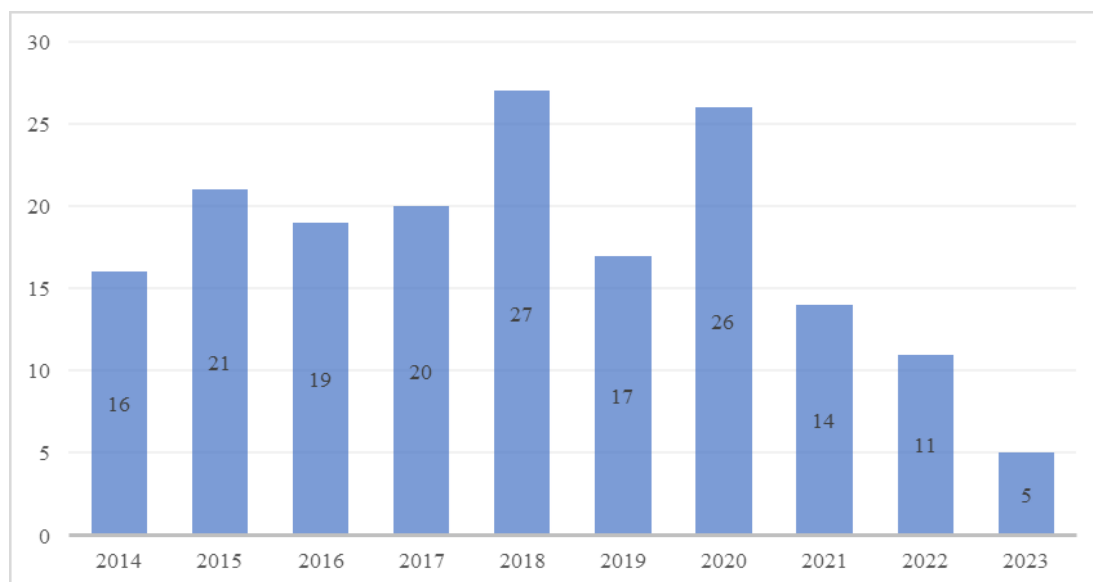
Tablica 3. Broj radova o ruralnom turizmu u Republici Srbiji između 2004. i 2013. godine

Izvor: autorice

U posljednjem promatranom desetljeću rast broja radova se nastavio (Tablica 4.). U bazama je pronađeno ukupno 176 radova.

Tablica 4. Broj radova o ruralnom turizmu u Republici Srbiji između 2014. i 2023. godine

Izvor: autorice

U prvom promatranom razdoblju (od 1994. do 2003.) u bazama je pronađen vrlo mali broj radova o ruralnom turizmu za obje zemlje što se moglo i očekivati budući da se mali broj autora bavio tom tematikom, a i interes za taj oblik turizma je u tom razdoblju bio manji, kako od strane turista, tako i

od strane znanstvenika. Također, u tom razdoblju je bilo više tiskane, a manje digitalne građe pa i to može biti jedan od razloga zašto su radovi manje prisutni u proučavanim bazama.

U razdoblju od 2004. do 2013. u Republici Hrvatskoj vidljiv je blagi trend rasta broja radova o ruralnom turizmu, a značajan porast je vidljiv u onim godinama u kojima su se održavale tematske konferencije o ruralnom turizmu čiji zbornici su objavljeni u promatranim bazama. U Republici Srbiji trend rasta počinje 2011. godine.

Posljednje promatrano razdoblje je ono između 2014. i 2023. godine. Broj radova u odnosu na prethodno desetljeće se gotovo udvostručio u Republici Hrvatskoj, dok je u Republici Srbiji veći za gotovo 57%. U obje zemlje primijećen je pad broja radova o ruralnom turizmu u 2023. godini. Radi li se zaista o trendu pada interesa o navedenoj temi ili samo kašnjenju u ažuriranju podataka tek će se pokazati.

Ovaj rad ima određena ograničenja, koja mogu poslužiti kao osnova za buduća istraživanja. Prvo, u budućim istraživanjima moglo bi se razmotriti korištenje drugih baza, uz Google Znalac, Crolist i COBISS, npr. bibliografske baze i platforme WOS, Scopus, EBSCOhost, Hrčak itd. te tiskanih izdanja za ranija razdoblja. Drugo, ovaj rad se bavio samo radovima objavljenim u časopisima i zbornicima radova, a buduća istraživanja bi mogla uključiti i druge vrste publikacija (npr. knjige, udžbenike ili monografije).

6. Zaključak

Ruralni turizam je jedan od najznačajnijih posebnih oblika turizma kako za Republiku Hrvatsku tako i za Republiku Srbiju jer obje države imaju dominantno ruralno područje te može imati važan doprinos u njihovom regionalnom razvoju. Ruralna područja kroz revitalizaciju i ostvarivanja veće kvalitete života lokalnog stanovništva otvaraju mogućnost razvoja ruralnog turizma. O ruralnom se turizmu posljednjih desetak godina aktivnije pišu znanstveni i stručni radovi te broj radova raste kako u Hrvatskoj tako i u Srbiji. Istraživački opusi u promatranim zemljama ne bilježe isti kontinuitet rasta, ali mora se naglasiti da se u obje zemlje, kao što su pokazala i druga istraživanja na svjetskoj razini, intenzitet objava naglo povećao posljednjih petnaestak godina. Ograničenje istraživanja je što se ovo istraživanje odnosilo samo broj radova, a nije obuhvatilo rezultate istraživanja radova, a u buduća istraživanja trebala bi biti usmjerena konceptima koji se odnose na pojedine oblike ruralnog turizma, a osobito u smjeru održivog razvoja ovog posebnog oblika turizma.

7. Literatura

1. Aguilar-Becerra et al. (2017) Use of sustainable tourism indicators for rural coastal communities: a review. *Sustainable Development and Planning IX*, str. 803-814.
<https://doi.org/10.2495/SDP17070>
2. An, W., Alarcón, S. (2020) How Can Rural Tourism Be Sustainable? A Systematic Review. *Sustainability* 2020, 12, 7758. <https://doi.org/10.3390/su12187758>
3. Borović, S., Stojanović, K. & Cvijanović, D. (2022) The future of rural tourism in the Republic of Serbia. *Economics of Agriculture*, Year 69, No. 3, 2022, str. 925-938.
<https://doi.org/10.5937/ekoPolj2203925B>
4. Bozok, D., Kılıç, S. N. & Özdemir, S. S. (2017) Bibliometric analysis of rural tourism on tourism literature. *Journal of Human Sciences*. Vol. 14, Issue 1., str. 187-202.

5. Ciolac et al. (2019) Agritourism-A Sustainable Development Factor for Improving the ‘Health’ of Rural Settlements. Case Study Apuseni Mountains Area. *Sustainability* 2019, 11, 1467. <https://doi.org/10.3390/su11051467>
6. Cvijanović, D., Lazović, S. & Stojanović, K. (2022) Mogućnost revitalizacije ruralnih područja kroz promociju kulturnog turizma u Republici Srbiji. *KNOWLEDGE – International Journal*, Vol.55.1, str. 21-26.
7. Demonja, D. (2014) The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia. *Sociologija i prostor*, 52 (2014) 198 (1): str. 69-90. <https://doi.org/10.5673/sip.52.1.4>
8. Demonja, D., Stojanović, V. & Penić, M. (2016) An overview of rural tourism in Croatia and Serbia. *TOURISMOS*, Volume 11, Number 2, str. 225-239.
9. Drpić, D., Rudan, E. (2019) Event Competitiveness in Heritage Tourism in Rural Croatia. *Academica Turistica*, 12 (2019), 2; 161-172. <https://doi.org/10.26493/2335-4194.12.161-172>
10. Gluvačević, D., Jugo, D. & Milas, Z. (2022) Strategic Approach to Rural Tourism Development: Example of County Tourist Boards. U: Tubić, D., Bakan, R. & Pleša Puljić, N., ur. *5th International Rural Tourism Congress Rural tourism: quality, sustainability, inclusiveness*. Virovitica – Zagreb: Veleučilište u Virovitici, str. 559-569
11. Gutiérrez Cruz, M., Such Devesa M. J. & Gabaldón Quiñones, P. (2020) La mujer emprendedora en el turismo rural: peculiaridades del caso Costarricense a través de la revisión bibliográfica. *Cuadernos de Turismo*, n° 46, str. 185-214. <https://doi.org/10.6018/turismo.451691>
12. Grgić et al. (2017) Could rural tourism revitalize rural areas in Croatia? *Agroeconomia Croatica* 7:2017 (1) str. 98-108.
13. Janjua, Z. ul A., Krishnapillai, G., & Rahman, M. (2021) A Systematic Literature Review of Rural Homestays and Sustainability in Tourism. *Sage Open*, 11(2). <https://doi.org/10.1177/21582440211007117>
14. Kadi, A. J., Jaafar, M. & Hassan, F. (2014) Review of Literature of the Rural Heritage Tourism Destination. *SHS Web of Conferences* 12 (2). <https://doi.org/10.1051/shsconf/2014120100>
15. Kataya, A. (2021) The Impact of Rural Tourism on the Development of Regional Communities. *Journal of Eastern Europe Research in Business and Economics*. Vol. 2021 <https://doi.org/10.5171/2021.652463>
16. Knežević, M., Đokić, A. & Jovanović, S. (2017) New Forms of Tourism and New Tourism Management on the Balkans. *WWJMRD* 2017; 3(9), str. 299-307.
17. Kumar, S, Shekhar (2020) Technology and innovation: Changing concept of rural tourism – A systematic review. *Open Geosciences* 2020; 12: str. 737-752. <https://doi.org/10.1515/geo-2020-0183>
18. Leković et al. (2020) Evaluative bibliometric analysis of recent trends in rural tourism literature. *Economics of Agriculture*, Year 67, No. 4, str. 1265-1282. <https://doi.org/10.5937/ekoPolj2004265L>
19. Madanaguli et al. (2021a) Entrepreneurship in rural hospitality and tourism. A systematic literature review of past achievements and future promises. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, <https://doi.org/10.1108/IJCHM-09-2020-1121>

20. Madanaguli et al. (2021b) The innovation ecosystem in rural tourism and hospitality – a systematic review of innovation in rural tourism. *Journal of Knowledge Management*. Vol. 26 No. 7, str. 1732-1762. <https://doi.org/10.1108/JKM-01-2021-0050>
21. Madanaguli et al. (2023) Environmental sustainability practices and strategies in the rural tourism and hospitality sector: a systematic literature review and suggestions for future research. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 23:1, str. 1-28. <https://doi.org/10.1080/15022250.2023.2174179>
22. Njegovan, Z., Demirović, D. & Radović, G. (2015) Upravljanje održivim razvojem ruralnog turizma u Vojvodini. *Škola biznisa*, Broj 1/2015, str. 68-79. <https://doi.org/10.5937/skolbiz1-7899>
23. Perić, G., Dramićanin, S. & Milenkovski, A. (2020) Measuring perception of service quality of Serbian rural tourism using RURALQUAL scale. *Bizinfo (Blace)*, Vol. 11., No. 1., str. 1-17. <https://doi.org/10.5937/bizinfo2001001P>
24. Priatmoko et al. (2023) Understanding the Complexity of Rural Tourism Business: Scholarly Perspective. *Sustainability* 2023, 15, 1193. <https://doi.org/10.3390/su15021193>
25. Radanov, P., Lešević, I. (2020) Rural tourism in Serbia in the age of the coronavirus epidemic. *5th International Thematic Monograph: Modern Management Tools and Economy of Tourism Sector in Present Era*. str. 393-408. <https://doi.org/10.31410/tmt.2020.39>
26. Rajko, M. (2013) Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre. *Oeconomica Jadertina* 2/2013, str. 50-62.
27. Rosalina, P. D., Dupre, K. & Wang, Y. (2021) Rural tourism: A systematic literature review on definitions and challenges. *Journal of Hospitality and Tourism Management* 47, str. 134-149, <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2021.03.001>
28. Rudan, E., Stipanović, C. (2021) Music in the tourism offering of rural regions (the case of eastern Croatia). *Europ. Countrys*. Vol. 13, 2021, No. 3, str. 685-696. <https://doi.org/10.2478/euco-2021-0036>
29. Ruiz-Real et al. (2022) Rural tourism and development: Evolution in Scientific Literature and Trends. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 46(7), str. 1322-1346. <https://doi.org/10.1177/1096348020926538>
30. Silva, M. S. da, Ferreira, H. C. H. (2023) Turismo rural e agricultura familiar: uma revisão sistemática de literatura. *Rosa dos Ventos Turismo e Hospitalidade*, 15 (2), str. 470-487. <http://dx.doi.org/10.18226/21789061.v15i2p471>
31. Smolčić Jurdana, D., Soldić Frleta, D. & Đedović, L. (2018) Obilježja turizma u ruralnom prostoru. U: Smolčić Jurdana, D., Milohnić, I., ur. *4. međunarodni kongres o ruralnom turizmu, Zbornik radova*. Opatija: Sveučilište u Rijeci Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, str. 220-229.
32. Sudarić, T., Plaščak, I. & Petrač, M. (2021) Uspješnost razvoja ruralnog turizma u Općini Bilje. *Agroeconomia Croatica* 11:2021 (1) str. 83-92.
33. Svržnjak et al. (2014a) *Ruralni turizam – Uvod u destinacijski menadžment*. Križevci: Visoko gospodarsko učilište.
34. Svržnjak et al., (2014b) Turističke atrakcije u funkciji razvoja modela destinacijskog menadžmenta za ruralni turizam. U: Katalinić, B., ur. *4th International Conference "Vallis Aurea"*. Požega: Veleučilište u Požegi; Vienna: DAAAM International. str. 0681-0689.

35. Tan, P. Y., Ismail, H. N. & Syed Jaafar, S.M.R. (2022) A comparative review: distance decay in urban and rural tourism. *Anatolia*. <https://doi.org/10.1080/13032917.2022.2051057>
36. Todorović, M., Bjeljac, Ž. (2009) Rural tourism in Serbia as a way of development in undeveloped regions. *Acta geographica Slovenica*, 49-2, str. 453-473. <https://doi.org/10.3986/AGS49208>
37. Yanan, L., Ismail M. A. & Aminuddin, A. (2024) How has rural tourism influenced the sustainable development of traditional villages? A systematic literature review. *Helyon* 10, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e25627>
38. Zovko, M. (2023) Elementi razvoja ruralnog turizma u kontekstu aktualnih globalnih i europskih trendova. U: Jurakić, M., ur. *Zbornik radova – 3. međunarodna znanstveno-stručna konferencija za razvoj ruralnog turizma „Edukacija kao ključni faktor održivog i odgovornog razvoja ruralnog područja“*. Popovača: Vimal Akademija, str. 120-135.